

УДК 328.182: 699.86+69.059

Є. В. Перегуда*доктор політичних наук, професор,
завідувач кафедри політичних наук**Київського національного університету будівництва і архітектури*

ПОЛІТИКА ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ ТА ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Постановка проблеми. Громадянське суспільство є однією з актуальних проблем політичного розвитку сучасного суспільства. Складність соціальної структури останнього зумовлює те, що держава, попри всі ресурси, не здатна самотужки, без участі громадян, розв'язати багато суспільних проблем. Відтак вона зацікавлена в розвитку цивілізованого, ініціативного громадянського суспільства. Особливо актуальною є ця проблема в постсоціалістичних країнах.

Серед інструментів державного впливу на розвиток громадянського суспільства є політика енергоефективності та енергозбереження (далі – ПЕЕ). В Україні ця тематика є однією з домінуючих у риторичі влади. Особливо це стало відчутно після початку конфлікту з Росією, яка була головним постачальником енергоресурсів, що давало їй змогу тиснути на Україну. Але ця тема важлива й через інші причини, зокрема техногенний вплив, скорочення світових запасів енергоресурсів, зростання цін на них.

Проблема взаємодії між енергетичною політикою та політичною системою вже досліджувалась у науці. Зокрема, було зроблено висновок, що значні запаси енергоресурсів часто є джерелом авторитарних режимів. Навпаки, енергоефективність є запорукою демократії, оскільки зменшує залежність громадян від держави. Крім того, енергоефективність та енергозбереження (далі – ЕЕ) – це не лише модернізація промисловості та лише утеплення вікон та стін у квартирах, вони значною мірою пов'язані з управлінням об'єктами спільної власності (прибудинковими територіями, інфраструктурою тощо), що є основою громадянського суспільства.

Це дає змогу висунути гіпотезу, що ПЕЕ є одним із чинників розвитку громадянського суспільства. **Метою статті** є прослідкувати цей вплив, його ефективність, складнощі, які виникають на шляху взаємодії громадянського суспільства та держави в процесі реалізації ПЕЕ.

Аналіз останніх досліджень Під час реалізації мети дослідження ми ґрунтувались на певних засадах. По-перше, на концептуальних розробках громадянського суспільства. Наприкінці ХХ ст. відбувся новий сплеск інтересу до цього поняття (А. Арато, Ю. Габермас, Р. Дарендорф, Т. Карозерс, Д. Кін, Р. Патнем, Є. Шацький та ін.). В Україні до нього звертались Р. Балабан, Г. Зеленько, А. Карась, О. Кіндратець, А. Колодій, І. Кресіна, Ф. Рудич, А. Сіленко, Н. Хома, Г. Щедрова та ін. Значне місце у вітчизняних студіях займає аналіз відносин держави та громадянського суспільства. Учені, як правило, вважають, що останнє є сферою спонтанної самореалізації індивідів, вільною від державного втручання [18, с. 160–161]. Водночас у наукових працях є певні суперечності. Так, Ф. Рудич

пише, що «громадянське суспільство є основою держави» і водночас що «його становлення відбувається в тісному зв'язку із становленням правової, соціальної, демократичної держави» [2, с. 14].

Виклад основного матеріалу. На нашу думку, ці суперечності виникають внаслідок жорсткого розведення держави та громадянського суспільства, що було закономірним у часи боротьби проти феодального абсолютизму, але не віддзеркалює особливостей сучасної взаємодії держави та громадянського суспільства. За умов демократії держава є ареною боротьби соціальних груп, а політичні еліти є соціальними мережами. Але соціальні групи не є незалежними від держави. Спираючись на дослідження взаємодії суспільства та політики, згідно з якими соціальний контроль дедалі більше зосереджується в політичній сфері (формула К. Гелбрейта), на концепції символічної політики, згідно з якими потреби громадян навіюються власниками символічного капіталу [22, с. 407], на неінституційний підхід, згідно з яким інститути є чинниками не лише реалізації, а й формування соціальних інтересів, ми змушені скоригувати деякі положення теорії громадянського суспільства. Можливості комунікаційних технологій ставлять під сумнів поняття спонтанності взаємодії індивідів. Насправді їх асоціації конструюються елітами, зокрема опозиційними. Але це не означає, що структура громадянського суспільства автоматично постає під впливом дій органів влади або політичних сил. Ці дії можуть бути неефективними, не корелювати зі станом розвитку суспільства та не призводити до необхідної ініціаторам громадянської консолідації. Більше того, дії одних органів влади та еліт можуть суперечити діям інших й тоді підконтрольні структури громадянського суспільства можуть знаходитись з їх ініціаторами в ситуації «перехресного суперництва». Врешті дійсно спонтанні громадські структури можуть опонувати елітам в цілому.

По-друге, теоретичним джерелом статті є дослідження проблем ЕЕ, в першу чергу в політичній та інших соціальних науках. На те, що ці проблеми є предметом дослідження цих наук, вказують документи Євросоюзу, де термін energy efficiency пов'язують не лише з технічними, а й з організаційно управлінськими заходами, з інституційними реформами [19, с. 17–18]. Крім того, явища ЕЕ тісно пов'язані з потребами громадян (зокрема, тими, які навіюються), тому вони неминуче є предметом аналізу соціальних наук, адже для задоволення цих потреб громадяни здійснюють соціальні дії.

Питання ПЕЕ вивчалися фахівцями держуправління, економістами, зокрема С. Денисюком, В. Жовтянським, М. Ковалком, М. Куликом, Б. Стогнієм, В. Струком, О. Суходолею та ін., а Г. Дмитренко на-

віть досліджував дотичні нашій темі проблеми стимулювання засобами цієї політики об'єднань співвласників багатоквартирних будинків (далі – ОСББ). Але політичні аспекти ЕЕ в цілому висвітлені недостатньо. Серед політологів або політичних істориків, які їх вивчали, можна назвати О. Цапко-Піддубну, на думку якої механізми реалізації політики енергоефективності є видом політичних дій [21], а також автора цієї статті. Також з'явилися праці, присвячені проблемам ЕЕ в контексті діяльності окремих політичних сил [3].

Е ході розбудови ПЕЕ формуються інтереси соціальних груп. Це не лише споживачі, виробники або винахідники технічних рішень. Ринок останніх потребує регулювання, а відтак управлінських рішень. Учасниками цього процесу є органи влади. Крім того, щоб їх рішення були ефективними, суб'єкти ринку об'єднуються в групи (асоціації, партії) та тиснуть на владу. Підсумовуючи, слід зазначити, що енергоефективність та енергозбереження є сферою соціально-політичної взаємодії, а її суб'єктами є органи державної влади та місцевого самоврядування, політичні партії, громадські асоціації, які віддзеркалюють інтереси винахідників, виробників, постачальників, споживачів відповідних товарів та послуг. Відтак політика в цій сфері є інструментом конструювання суспільства [13, с. 76].

Також для нас важливий ще один підсумок попередніх досліджень сфери ЕЕ. Справа в тому, що політика в цій сфері включає три напрями дій: по-перше, модернізацію економіки, зокрема енергетичних об'єктів, по-друге, енергомодернізацію громадських будівель, у першу чергу бюджетних, по-третє, заходи в житловому секторі. Саме останній напрям у першу чергу цікавить нас у контексті ролі ПЕЕ щодо стимулювання громадянського суспільства. Як зазначають дослідники, ця політика має водночас враховувати всі ці напрями, оскільки якщо інвестуватимуть лише підприємства, зростання собівартості їх продукції призведе до зниження її конкурентоспроможності, а економія ресурсів не перекриє витрати. У разі ж додаткової активізації інвестиційних процесів із боку домогосподарств істотно зросте попит на продукцію вітчизняних виробників [4, с. 65–66].

Ситуація в житлофонді є однією з найбільш скрутних. Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства (далі – Мінрегіон) оцінює втрати енергії під час опалення житлового сектору в 60%, або \$3 млрд. [16, с. 5]. Але саме житлофонд є й найперспективнішим об'єктом дій з енергозбереження. Так, потенціал скорочення споживання газу в Україні за умов термомодернізації складає 11,4 млрд. куб. м, з них за рахунок санації будинків – 7,3 млрд. [16, с. 7].

Житловий фонд включає близько 6,5 млн. індивідуальних та, за даними Державної служби статистики, близько 240 тис. багатоквартирних будинків [6]. Понад 80% із них були побудовані до 1990-тих років, а відтак не відповідають стандартам енергоефективності. За даними Мінрегіону, потреба у витратах на термомодернізацію індивідуальних будинків складає \$28 млрд., багатоквартирних – \$17 млрд. [16, с. 8].

Джерелами фінансування термомодернізації є зовнішні кредити, бюджетні (державні та місцеві)

асигнування, інвестиції споживачів послуг з ЕЕ. Не можна сказати, що термомодернізація в Україні не фінансується за рахунок зовнішніх кредитів. Зокрема, Європейський банк реконструкції та розвитку виділив на ці цілі 75 млн. євро [20]. Євросоюз анонсував можливість інвестування 100 млн. євро у Фонд енергоефективності України, закон про який було ухвалено у 2017 р. Але ці суми не є критичними.

Те саме стосується й бюджетних джерел. У 2015–2017 рр. найбільші асигнування на ЕЕ виділяються по програмі «теплих» кредитів. Вона передбачає відшкодування: 20% кредитів – на придбання негазових котлів; 30% кредитів для фізичних осіб – на придбання енергозберігаючих товарів; 40% кредитів – для об'єднань співвласників багатоквартирних будинків та житлово-будівельних кооперативів на термомодернізацію [15]. У 201–2016 рр. у цю програму було вкладено понад 1 млрд. гривень, у 2017 р. – 400 млн. У поточному році було ухвалено закон про Фонд енергоефективності, в який держава також планує інвестувати, хоча нині є проблеми з його наповненням. Обсяг місцевих програм «теплих кредитів» у 2015 р. склав 14 млн. гривень, у 2016 р. – 45 млн. Як бачимо, в цілому асигнування з бюджетів також недостатні для швидкого розв'язання проблем у цій сфері. Тому ці кредити є радше індикатором стратегії в цьому напрямі.

Відтак громадянське суспільство має взяти значну відповідальність у реалізації ПЕЕ, в першу чергу у сфері житлового фонду. Його роль полягає не лише в сприянні політичному курсу держави, а й, керуючись формулою Д. Істона, у висуванні вимог до влади, розробці проектів рішень. Водночас держава має здійснювати дії, спрямовані на структурування та розвиток активності громадянського суспільства в цьому напрямі.

Соціологічні опитування свідчать, що громадяни в принципі підтримують ПЕЕ. Але проблема полягає в механізмах її реалізації, які мають стимулювати активність суспільства. За даними USAID, у 2014 р. готові були інвестувати в енергоефективність за умови співфінансування держави 52% українців, за рахунок інвестиційної складової частини – 23%, пільгових кредитів – 18%.

Можна виділити певні групи громадських об'єднань, які здатні відіграти важливу роль у підвищенні рівня енергоефективності. Але в першу чергу це ОСББ. Саме останні теоретично мають найкращі шанси стати тими структурами громадянського суспільства, в яких рівень спонтанної самоорганізації був би найвищий порівняно з іншими структурами. Проте ступінь їх активності в напрямі ПЕЕ донедавна був відносно низьким. Якщо в частині програм «теплих кредитів» для фізичних осіб фіксували перевиконання планів, то активність колективів мешканців будинків щодо залучення кредитів відставала. З 2015 р. до кінця грудня 2016 р. всього було надано на енергоефективні заходи 1,15 млрд. гривень, але для ОСББ та житлово-будівельних кооперативів (далі – ЖБК) – 28,3 млн. [10].

Однією з причин такої ситуації є низький рівень поширення вказаних структур. Частка приватного житла в багатоквартирних будинках сягає 93,7%,

водночас, за даними Мінрегіону, у березні 2016 р. ОСББ охоплювали лише 17 тис. будинків [5]. Найбільше їх було в Донецькій (2897), Львівській (1116), Дніпропетровській (1087), найменше – в Житомирській (224), Закарпатській (258), Чернівецькій (301) областях. Це відобразалося й на структурі отримувачів «теплих» кредитів.

Намагаючись прискорити процес, у 2015 р. був ухвалений закон [7], що зобов'язував мешканців до липня 2016 р. створити об'єднання співвласників та вирішити, управляти будинком самотужки чи обрати керуючу компанію. Якщо мешканці не приймали такого рішення, управителя мала призначити мерія. Проте ступінь активності мешканців не вписувався у визначені хронологічні межі, і набуття чинності цими положеннями було перенесене.

Серед причин стримування створення ОСББ 64% респондентів називали відсутність ініціативних мешканців, 61% – недосконалість правової бази, 31% – перепони місцевої влади. Це вказує як на специфіку менталітету українців, так і на недостатність дій влади та громадянського суспільства.

Попри вищевказані рекомендації економістів, пріоритетом інвестиційної політики уряду залишаються модернізація енергетичних об'єктів та бюджетних установ. Станом на початок 2016 р. з програм енергоефективності (\$1075 млн.) на житло припадали \$75 млн. [16].

Обсяг асигнувань по програмі «теплих кредитів» незначний. У квітні 2016 р. віце-прем'єр Г. Зубко визнавав, що держінвестиції в енергоефективність «мізерні, порівняно із сумами, які витрачаються на субсидії» [11]. У 2017 р. асигнування по програмі ще менше, ніж у 2016 р. У червні Верховна Рада за поданням Кабінету Міністрів розподілила додаткові надходження до державного бюджету в обсязі 26 млрд. гривень. На програму «теплих кредитів» було виділено всього 400 млн. гривень.

Отже, попри наявність структурних обмежень у вигляді менталітету українців, їх слабкої спроможності до об'єднання, державна політика не сприяє подоланню цього чинника. До речі, не лише мізерними є асигнування по програмі «теплих кредитів», але недостатні й асигнування на субсидії, які закладаються в обсязі меншому, ніж це потребується. Сам Мінрегіон вважає, що бюджет 2017 р. покриває потреби в субсидіях лише на дві третини [1].

Не дивно, що реакція населення на дії уряду відрізняється від його розрахунків. Уряд прогнозував, що значне підвищення тарифів на теплоенергію у листопаді 2016 р. змусить громадян здійснювати дії з енергозбереження та підвищення рівня енергоефективності. Але громадяни реагують інакше. Досить проаналізувати рівень сплати за теплоенергію в різних областях. Цей показник та показник середньої зарплати в областях – зворотно пропорційні. Цей факт потребує додаткового дослідження, але ризикомо висунути гіпотезу. Рівень сплати за теплоенергію вище там, де більш субсидії. Скорочуючи асигнування на субсидії, з-під їх дії фактично виводять громадян із середнім рівнем добробуту, внаслідок чого рівень сплати ними за енергоресурси нижче. Але вони не поспішають об'єднуватись та здійснюва-

ти дії з підвищення рівня енергоефективності. Вони просто не сплачують за енергоресурси та послуги. Це корелює з теорією групової поведінки М. Олсона [12], згідно з якою члени групи мінімізуватимуть особисті зусилля, спрямовані на досягнення групової вигоди. Але це фактично означає недовіру громадян до здійснюваної нею політики, в даному випадку – ПЕЕ.

Є проблема і з діями місцевого самоврядування. Муниципалітети не поспішали формувати програми компенсації заходів ЕЕ. Не всі райони та міста затверджували ці програми у 2015–2016 рр. Деякі програми були формальні – для звіту перед вищими органами влади. Так, обсяг програми в одному з районів у 2016 р. становив 5 тис. гривень. І це при тому, що в 2015 р. розмір «теплого кредиту» в середньому становив 20 тис., а для ОСББ – 110 тис. гривень [16, с. 44].

Слід констатувати, що місцеві влади не поспішають інтенсивно витрачати ресурс, отриманий внаслідок фінансової децентралізації. У 2016 р. приріст місцевих бюджетів склав 44 млрд. гривень, у той час як на програми ЕЕ було виділено лише 45 млн.

Але поступово програми збільшуються. У 2016 р. всього було ухвалено 216 місцевих програм компенсації «теплих кредитів» порівняно з 82 у 2015 р. Найбільш потужні програми мали Дніпро (4,2 млн. грн.), Львівська (7 млн.), Одеська (4 млн.), Київська (3,9 млн.) області. Обсяг виділених згідно із цими програмами компенсацій у 2016 р. склав 45 млн. гривень, що в 3,2 рази перевищувало рівень попереднього року [9]. За перші два місяці 2017 р. було прийнято вже 234 місцеві програми.

У 2016 р. ОСББ та ЖБК залучили майже 60 млн. гривень «теплих кредитів», що у 3,6 рази перевищувало показник 2015 р. Останні місяці також фіксують позитивну динаміку як щодо залучення ОСББ «теплих кредитів», так і в цілому розвитку інституційних засад управління житлом. Станом на листопад 2016 р. ОСББ існували вже у 24 тис. будинків [8]. У січні-лютому 2017 р. ОСББ та ЖБК залучили 3,3 млн. гривень на енергоефективні заходи, що в 4 рази більше за 2016 р. Зростає й кількість ОСББ, які беруть участь у програмі. За два перші місяці 2017 р. їх учасниками стали 33 ОСББ, тоді як минулого року в цей період – лише 12 [17].

Висновки. Підсумовуючи вищесказане, слід зробити такі висновки. Громадянське суспільство здатне відіграти значну роль у розробці та реалізації ПЕЕ в житловому секторі, а остання є потенційно вагомим чинником розвитку громадянського суспільства. Але нині рівень громадської консолідації в цій сфері недостатній для ефективного представництва соціальних інтересів. Влада здійснює заходи для прискорення реформ та стимулювання розвитку сектора. Грунтуючись на наших попередніх дослідженнях [14], ми можемо зробити висновок про те, що опоненти реформи мають значний вплив на формування та реалізацію цієї політики. Водночас й у ключових її підходах є прогалини, які стримують громадянську консолідацію. Тому громадянське суспільство поставне найближчим часом перед новими викликами, а прискорення реформ має бути скориговане на заходи інституційного вдосконалення.

Література

1. Вергун Д. Половине українцев может просто не хватить субсидий / Д. Вегун [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ubr.ua/market/real-estate/polovine-ukraintsev-mozhet-prosto-ne-khvatit-subsidij-3835832> (дата звернення : 03.03.2017).

2. Громадянське суспільство в сучасній Україні: специфіка становлення, тенденції розвитку / Заг. ред. Ф.М. Рудич. – К. : Парламентське вид-во, 2006. – 410 с.

3. Деревінський В.Ф. Соціальні аспекти політики енергозбереження / В.Ф. Деревінський // Соціальна політика в теорії і практиці українського націоналізму : історія і сьогодення. Матеріали VII всеукраїнської наукової конференції, присвяченої 75-й річниці УПА (Івано-Франківськ, 19-20 травня 2017 р.). – Івано-Франківськ : Лілея НВ, 2017. – С. 113–120.

4. Дячук А.А., Подолець Р.З., Серебренников Б. С., Чепелев М.Г. / А.А. Дячук // Политика энергоэффективности в Украине: veritas momentum. Экономика Украины. – 2015. – № 4. – С. 58–69.

5. Ефективне управління багатоквартирними будинками / Міністерство регіонального розвитку, будівництва та ЖКГ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://jkg-ukraine.com.ua/efektivne-upravlinnya-bagatokvartirnimi-budinkami.html> (дата звернення : 30.04.2016).

6. Житловий фонд на 1 січня 2016 року : Експрес-випуск Державної служби статистики України № 184/0/05.5вн-16 від 29 червня 2016 р.

7. Закон України «Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку» від 14 травня 2015 р. № 417-VIII // Відомості Верховної Ради. – 2015. – № 29. – Ст. 262.

8. Зубко Г. Процес створення ОСББ увійшов у геометричну прогресію / Г. Зубко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=249532058&cat_id=244276429 (дата звернення : 28.11.2016).

9. Лебедева О. В Украине втрое увеличилось финансирование «теплых» кредитов / О. Лебедева [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ubr.ua/finances/macro-economics-ukraine/v-ukraine-vtroe-uvlechilos-finansirovanie-teplyh-kreditov-465174> (дата звернення : 23.01.2017).

10. Майже 80 млн. грн чергової фінансової допомоги на утеплення житла Уряд надав українцям у грудні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=249613357&cat_id=244277212 (дата звернення : 22.12.2016).

11. Минрегион констатирует недофинансирование мероприятий по энергоэффективности [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.rbc.ua/rus/news/minregion-konstatiruet-nedofinansirovanie-1461571418.html> (дата звернення : 25.04.2016).

12. Олсон М. Логика коллективных действий. Общественные блага и теория групп М. Олсон. – М. : ФЭИ, 1995. – 174 с.

13. Перегуда Є.В. Інноваційний потенціал енергозбереження та енергоефективності : політичні аспекти / Є.В. Перегуда // Наукові праці МАУП. Серія : Політичні науки. 2017. Вип. 1 (52) / [редкол.: М.Н. Курко (голов. ред.) та ін.]. – К. : МАУП, ДП «Вид. дім «Персонал», 2017. – С. 75–84.

14. Перегуда Є.В., Місержи С.Д. «Комунальна революція» : деякі параметри громадянської участі / Є.В. Перегуда // Politicus. – 2016. – № 1. – С. 122–125.

15. Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 1 березня 2010 р. № 243 та від 17 жовтня

2011 р. № 1056 : Постанова Кабінету Міністрів України від 8 квітня 2015 р. № 231 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/231-2015-p> (дата звернення : 15.03.2017).

16. Проект Концепції Фонду Енергоефективності : Розроблено Міністерством регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України. К., 2016. – 90 с.

17. Савчук С. За перші 2 місяці нового року ОСББ залучили в 4 рази більше коштів на енергоефективні заходи, ніж за аналогічний період 2016 року С. Савчук [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=249775764&cat_id=244277212 (дата звернення : 28.02.2017).

18. Сенюшкіна Т. Громадянське суспільство / Т. Сенюшкіна // Політична енциклопедія / Редкол. : Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. – К. : Парламентське видавництво, 2012. – С. 160–161.

19. Углубленный обзор политики и программ Украины в области энергоэффективности. – Брюссель : Секретариат Энергетической Хартии, 2013. – 140 с.

20. Україне виделят 75 мільйонів на енергоефективність [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://korrespondent.net/ukraine/3664711-ukrayne-vydeliat-75-myllionov-na-enerhoefektyvnyost> (дата звернення : 26.12.2016).

21. Цапко-Піддубна О.І. Аналіз механізмів реалізації політики енергоефективності / О.І. Піддубна // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19. – С. 300–311.

22. Bourdieu P. Sur le pouvoir symbolique // Annales. Economic. Societe. Civilisations. – 1977. – № 3. – P. 405–412.

Анотація

Перегуда Є. В. Політика енергоефективності та енергозбереження як чинник розвитку громадянського суспільства. – Стаття.

Енергоефективність та енергозбереження – сфера політичної взаємодії, пов'язана з інтересами соціальних груп, зокрема в житловому секторі. Громадянське суспільство має відіграти значну роль у політиці енергоефективності, висуванні вимог до влади, розробці проектів рішень. Держава має сприяти розвитку громадянського суспільства в житловому фонді. Нині рівень громадської консолідації у сфері термомодернізації житла недостатній. Причини цього пов'язані не лише з менталітетом українців, а й з недоліками політики енергоефективності та енергозбереження, яку здійснюють центральні та місцеві органи влади.

Ключові слова: енергоефективність, енергозбереження, громадянське суспільство, житловий сектор, термомодернізація, об'єднання співвласників багатоквартирних будинків.

Аннотация

Перегуда Е. В. Политика энергоэффективности и энергосбережения как фактор развития гражданского общества. – Статья.

Энергоэффективность и энергосбережение – сфера политического взаимодействия, связанная с интересами социальных групп, в том числе в жилищном секторе. Гражданское общество должно играть значительную роль в политике энергоэффективности, выдвижении требований к власти, разработке проектов решений. Государство должно способствовать развитию гражданского общества в жилом фонде. Ныне уровень общественной консолида-

ции в сфере термомодернизации жилья недостаточен. Причины этого связаны не только с менталитетом украинцев, но и с недостатками политики энергоэффективности и энергосбережения, которую осуществляют центральные и местные органы власти.

Ключевые слова: энергоэффективность, энергосбережение, гражданское общество, жилищный сектор, термомодернизация, объединения совладельцев многоквартирных домов.

Summary

Pereguda Ye.V. Energy efficiency and energy saving policy as the factor of civil society development. – Article.

Energy efficiency and energy saving is the sphere of political interaction associated with the interests of social groups, particularly in the residential sector. Civil society should play a significant role in promoting energy efficiency policy, nomination requirements for power and development of project decisions. The state should promote the development of civil society in the residential sector. Now the level of public consolidation in thermomodernization of residential sector is insufficient. The reasons are related not only to the mentality of Ukrainians, but also to the shortcomings of energy efficiency and energy saving policy implemented by central and local authorities.

Key words: energy efficiency, energy saving, civil society, residential sector, thermomodernization, condominium.